

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole, 1837. En indledning

Af Henrik Yde

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole er Grundtvigs andet højskoleskrift og det eneste, der retter sig mod et udenlandsk publikum. Denne indledning op-ridser de samtidshistoriske, parlamentariske og uddannelsespolitiske forhold i Norge 1837, der danner baggrund for den norske reception af Grundtvigs lille pjeces. Hans øvrige højskoleskrifter vakte ved deres fremkomst i Danmark ingen eller ringe opmærksomhed, hvorimod *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* afstedkom en heftig debat i Norge.

Et bestillingsarbejde

Den 11. juli 1837 skrev Grundtvig til sin ven Gunni Busck:

Bogtrykker *Grøndal* fra *Christiania* var hernede [forleden] og forespurgde, om jeg vilde lade ham udgive den tredie Deel af min historiske Haandbog hos ham. Det var nu Noget, hvorom det i alt Fald ei nyttede at tale, da den skal skrives først, hvad ei kan giøres enten paa en Eftermiddag eller i et heelt Kobbet Hundedage, men da jeg hørde, det ikke var saameget Haandbogen i Historie som en Bog af mine, han var opsat paa, fandt jeg, at en lille Samling af mine adspredte Digte kunde vel nok komme ud i *Christiania*, hvor de vel var udsat for Trykfeil men i det mindste fri for Streger, og det blev da besluttet; men som den ene Tanke kalder ad den Anden, faldt det mig ind, at en lille bitte Bog til de dristige Nordmænd om en 'Norsk Høiskole' kunde dog vist aldrig skade og maaske, under nærværende Omstændigheder, giøre og gavne eller dog synes at giøre meer, end Man skulde troe, og den skrev jeg da, udmærket lille, saa jeg venter den med første Dampskib (Busck 1878, 199 f.).¹

¹ Datoen for Grøndahls besøg kendes ikke; ordet "forleden" kunne både betyde 'for få dage siden' og, mere ubestemt, 'for nogen tid siden'.

Grundtvig undgik ganske rigtigt i første omgang den danske censur "Streger", men da nogle eksemplarer af *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* blev udbudt til salg i København, slap han ikke for besværligheder med den censur, han havde været underkastet siden 1826. Se herom Busck (1878) 203 f., Grundtvig (1882) 198 f., Grundtvig (1926) 284-286 og *GSKv* 2, 299. Ud over politiet synes ingen i Danmark at have interesseret sig for værket; det blev ikke omtalt i den danske presse.

Forbindelsen mellem Grøndahl og Grundtvig går via den navnkundige norske pietistiske lægprædikant Hans Nielsen Hauge og kredsen omkring ham. Christopher Grøndahl var fra sin ungdom stærkt præget af Hauge, og Grundtvig og Hauge selv havde, indtil Hauges tidlige død i 1824, haft et hjerteligt forhold til hinanden.²

Den ‘historiske håndbog’, Grøndahl havde efterspurgt, var *Haand-bog i Verdens-Historien*, hvis tredje og sidste bind udkom i tre hefter 1842, 1843 og 1856 i København. Den omtalte digtsamling blev derimod snart sat sammen og udkom som aftalt i Christiania, det nuværende Oslo, med Grøndahl som forlægger: *Nordiske Smaadigte* (1838). Og *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* blev antagelig skrevet hastigt på nogle julidage i 1837 og trykt samme måned.

Grundtvig kunne i øvrigt have sparet sig sin nedladende bemærkning om faren for ‘trykfejl’. Grøndahls bogtrykkeri var Norges fineste, og blandt hans betroede opgaver var den prestigøse trykning af bibler og af Stortingets publikationer. Grøndahls sats af Grundtvigs lille værk er tværtimod bemærkelsesværdig derved, at den ikke rummer en eneste tekstfejl. Måske med undtagelse af én, som Grundtvig selv var årsag til.³

² Hauge gengældte den unge Grøndahls hengivenhed, tog ham i 1800 med til København og fik ham sat i bogtrykkerlære – Hauge interesserede sig selv for faget og lærte sig, for at kunne trykke sine egne skrifter, bogtrykker- og bogbinderkunst som autodidakt. 1812 fik Grøndahl sit eget trykkeri i Christiania. Han bestred gennem årene talrige tillidshverv og politiske poster og blev en højt anset mand.

Om forholdet mellem Hauge og Grundtvig, se Skrondal (1929), 54 f. og Albeck (1955), 134 f.

³ Den 12. oktober 1837 svarer Grøndahl på et brev fra Grundtvig:

“For nøiagtig Correctur [af *Nordiske Smaadigte*] skal jeg gjøre mig al mulig Umage. (...) Hvad den Side 23 i Deres Skrift om en Norsk Høiskole bemærkede Trykfeil angaaer, da er Skylden for Samme ikke min, men Manuskriptets, thi deri staaer tydelig afskæres” (Grundtvig-arkivet, fasc. 443.19.a).

Striden synes at dreje sig om ordet ‘afskæres’ i følgende bisætning: “og om end alt Haab om videnskabelig Glands derved afskæres for Norden” (Grundtvig 1837b, 23, *VU* 4, 198, *GSkv* 2, 78). Grundtvig har muligvis savnet et stumt i: ‘afskiaeres’, eller han har villet have verbet i præterium: ‘afskares’. Men den stolte bogtrykker hævder altså at have sat og trykt, hvad manuskriptet, dvs. Grundtvig selv, har anført.

Hverken Grundtvigs brev til Grøndahl eller manuskriptet til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* er bevaret.

Norge 1837

Til forståelse af den norske reception af Grundtvigs værk skal der her anføres nogle få træk af den samtidspolitiske situation i Norge.

Hvad angår Grundtvigs generelle forhold til Norge, henvises læseren til faglitteraturen om de venskaber, han som alumne på Val-kendorfs Kollegium 1808-11 havde knyttet med derboende nordmænd, hans senere vidtforenede norske vennekreds, udbredelsen af hans værker i Norge samt den særlige udformning, grundtvigianismen fik i Norge, osv. (således Skrondal 1929, Johansen 1950, Albeck 1955, Thorkildsen 1996 og Golf 2001).

Norge var som selvstændigt land i nyere tid en ung nation. I hele perioden 1380-1814 havde landet været underlagt Danmark, og først ved freden i Kiel efter Englandskrigene 1801-14 havde Norge fået sin selvstændighed. Men allerede fra april 1813 havde prins Christian Frederik, den senere danske konge Christian VIII, som ung statholder i Norge støttet de norske ønsker om selvstændighed. Den 17. maj 1814 underskrev han den meget liberale Eidsvoll-forfatning og blev herefter valgt til konstitutionel konge af Norge; efter samtidens europæiske målestok var Eidsvoll-forfatningen med sin inspiration fra oplysnings-tidens tanker om folkesuverænit, menneskerettigheder og magtdeling enestående fri. For at afværge en krig med Sverige måtte Christian Frederik imidlertid abdicere allerede seks måneder senere, hvorefter Norge indgik i en ufrivillig personalunion med Sverige og måtte underordne sig svensk udenrigspolitik. Den svenske kong Karl XIII blev herefter også konge af Norge. Han efterfulgtes 1818 af Karl XIV Johan, i Norge kaldet Karl III Johan. Men Stortinget beholdt sin lovgivende magt under personalunionen, omend ikke uden sværdslag.

Grundtvig hævder, at han kun havde "en meget dunkel Forestilling om Sammensætningen af det *Norske Storthing*" (Grundtvig 1837b, 17, *VU* 4, 195, *GSkv* 2, 74). Han har dog højst sandsynligt været orienteret om den generelle politiske situation i Norge og om 'Bondestortinget', den almindelige betegnelse for det Storting, som blev valgt i 1833, og som repræsenterede et politisk gennembrud for den norske bondebævegelse. Antallet af bonderepræsentanter gik ved dette valg brat frem fra 21 til 45, så de fik flertal over for embedsmændene, hvis antal tilsvarende faldt fra 43 til 35.

Derimod *kan* han muligvis have været mindre orienteret om udfaldene af Stortingsvalget februar-juli 1836 – dette Storting opløstes af kong Karl III Johan samme år – og af det nyligt afholdte ekstraordinære Stortingsvalg oktober 1836-januar 1837.

Med opløsningen af Stortinget i 1836 havde kongen søgt at hindre vedtagelsen af et vidtgående kommunalt selvstyre, den såkaldte formandskabslov. Det nyvalgte Storting viste sig imidlertid at være endog mere radikalt end det opløste, og tinget vedtog reformen i januar 1837. Karl III Johan måtte bøje sig, og formandskabsloven førtes ud i livet med en omfattende decentralisering af magten i det udstrakte land til følge.

Når Grundtvig hævdede kun at have “en meget dunkel Forestilling” om norske parlamentariske forhold, skyldes det nok snarest, at han ikke ønskede at blive blandet ind i dem. Personligt var han tilhænger af enevælden som politisk styreform; men blandt hans norske præstevener fandtes der både glødende demokrater og stive konservative (Skrondal 1929, 74 og 89). Og atter andre norske venner – især kredsen omkring Solem-familien i Christiania – holdt ham pr. brev ganske godt underrettet om begivenhederne.⁴

Latinen

Også uddannelsespolitisk var Norge i gæring, ikke mindst hvad angik det klassiske dannelsessprog latin på universitetet i Christiania og i de lærde skoler.

På universitetet havde brugen af latin som eksaminationssprog længe været under angreb, og i nogen grad var skytset hertil hentet fra Grundtvig (Skrondal 1929, 81-83). Nogle ønskede af nationale årsager de klassiske sprog helt eller delvis erstattet af ‘gammelnorsk’ på universitetet. I den liberale oppositionsavis *Morgenbladet* krævede andre latinen helt afskaffet, ikke blot på universitetet, men også i de lærde skoler.

⁴ Ægteparret Randi og Arent Solem havde boet i Christiania siden 1824, og deres hjem udgjorde det gæstfrie centrum for den lokale haugianske bevægelse. Også bogtrykker Grøndahl hørte til denne inderkreds, som desuden nærrede varm interesse for Grundtvigs værker. Fabrikant og købmand Arent Solem hørte til den oprindelige kreds omkring Hans Nielsen Hauge, men hustruen Randi var i åndelig henseende den ledende. 26 år gammel havde hun i 1802 af Hauge selv fået status som ‘ældste’ eller en ud af 30 ledere af det haugianske vennesamfund; Huges positive syn på kvinders rolle i det religiøse liv var højt usædvanligt. Solem-parret havde stået i brevveksling med Grundtvig siden 1827 og samlede i deres hjem mange af dem, der senere blev grundtvigianismens bannerførere i Norge. Generelt var der et vist personsammenfald mellem de større byers haugianere og tilhængerne af Grundtvig.

Brevene til Grundtvig fra Solems befinder sig i Grundtvig-arkivet, fasc. 443.39-41.

Latinskolerektor Fr. M. Bugge anbefalede i en rapport bestilt af regeringen en latinundervisning til de lærde skoler, som i lighed med den preussiske og i modsætning til den hidtidige norske undgik mekanisk terperi og var “langt mere *praktisk*” (Bugge 1839, 2, 74).

Over for disse reformkræfter stod konservative klassicister og intellektuelle, heriblandt en del af Grundtvigs præstevener, for hvem latin var og blev dannelsens sprog. De fandt det desuden vigtigt at fastholde det gamle kulturelle fællesskab med Danmark. På dette tidspunkt samledes de om bladet *Den Constitutionelle*.

I dette højspændingsfelt mellem norsk, dansk og latin landede nu Grundtvigs lille kampskrift.

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole

Grundtvigs første (som bog trykte) højskoleskrift, *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet* (1836), var skrevet i glæde over, at man med de rådgivende stænderforsamlinger, der kom i funktion fra 1835, efter Grundtvigs opfattelse omsider havde genetableret Danmarks ‘naturlige’, ‘ældgamle’ forfatning. Det første skridt hertil var indførelsen af enevælden i 1660-61, som gjorde kongen fri fra hensyn til adelens og gejstlighedens særinteresser; det andet og endelige skridt var oprettelsen af de rådgivende stænderforsamlinger – af Grundtvig kaldet ‘folke-’ eller ‘statsrådet’ – som et høringsorgan. Hermed kunne nu en ‘fri folkestemme’ rådgive en ‘fri konge’.

Den skole, Grundtvig forestillede sig, var “en *Høi-Skole* for vor *borgerlige Ungdom*, hvorved den Dannelse og Oplysning, vi maae ønske baade hos *Stats-Raadet* og *Dets Vælgere*, omhyggelig fremmes” (Grundtvig 1836, 40, *VU* 4, 165, *GSkv* 2, 31): En højere læreanstalt, et akademi uafhængigt af Københavns Universitet, som en forudsætning for, at folket virkelig også fremover ville komme til *orde* i ‘folkerådet’.

Mere præcist skulle man på denne *danske højskole* – i modsætning til den latinske, dvs. universitetet – “være saa godt som mueligt oplyste om *Folke-Naturen*, *Stats-Forfatningen* og *Fæderne-Landet i alle Henseender*” (Grundtvig 1836, 57, *VU* 4, 173, *GSkv* 2, 40). Den danske højskole skulle altså være en *statsborgerskole* – en medborger-skole ville man vel kalde den i dag.

Med *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* henvendte Grundtvig sig imidlertid til et folk, der ikke blot havde rådgivende organer over for en enevældig konge. Nordmændene havde et egentligt parlament med lovgivende myndighed, Stortinget, stærkt nok til at bøje en konges vilje, som det netop var demonstreret i januar 1837 med formand-

skabsloven. Det var måske ligefrem derfor, Grundtvig i sit brev til Gunni Busck 11. juli havde kaldt nordmændene ‘dristige’.

Grundtvig havde i 1832 generelt erklæret, at han ikke var “nogen Ven af Rigs-Dage, men da de høre til Dagens Orden, skulde man dog indsee, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være Medlemmer af Folke-Forsamlingen, maae de blive en Ulykke for Staten” (Grundtvig 1832, 28). Men om en hensigtsmæssig dannelse af Stortingets medlemmer indeholder *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* ikke et ord.

Også her må det være for at undgå beskyldninger om at blande sig i norske politiske anliggender, at han i stedet blot hævder sin generelle idé: En højere læreanstalt, hvor det hele skulle dreje sig “om *Folkets* og *Landets* og *Moders-Maalets* Natur og Beskaffenhed, nærværende Tilstand og *naturlige* Forbedring og Fremgang” (Grundtvig 1837b, 9, *VU* 4, 190, *GSkv* 2, 68), altså “disse enhver Borger magtpaaliggende Ting” (sst.). Man skulle her beskæftige sig med almenvellet, “*hvad* der virkelig for *Nordmænd* er *fælles Bedste*” (Grundtvig 1837b, 11, *VU* 4, 192, *GSkv* 2, 70).

Det er i det hele taget bemærkelsesværdigt, at Grundtvig kun i forbigående nævner det norske parlament (Grundtvig 1837b, 17): Dels stiller han sig skeptisk over for, om oprettelsen af en folkelig højskole i Norge burde være et statsanliggende, en sag for Stortinget, dels koketterer han som nævnt med kun at have en ‘meget dunkel’ forestilling om Stortingets sammensætning. Hvorpå han konstaterer det selvindlysende, at Stortinget ikke hidtil har taget initiativ til at oprette en folkelig højskole efter hans idé. Derfor måtte den norske højskole i modsætning til den danske rejses på privat initiativ og for private midler (Grundtvig 1837b, 17 f.). At appellere til svenskekongen om støtte til en norsk-national højskole er næppe faldet Grundtvig ind.

Dog vovede han året efter i fortalen til *Nordiske Smaadigte* at anføre dét argument for folkelig dannelse i Norge, at “*Folkestemmen* er *Landslov*” (Grundtvig 1838, XVI, *US* 8, XVI), altså at Stortinget havde den lovgivende magt og, underforstået, burde bruge sin magt til at fremme denne gode sag.

Den Constitutionelle

Allerede før sin officielle udgivelse vakte Grundtvigs lille pjece opsigt i Norge.

Mandag den 29. juli 1837 kunne *Morgenbladet* oplyse, at værket nu var udkommet og solgtes hos udgiveren, bogtrykker Grøndahl. Men så længe kunne ikke alle blade vente.

Den 20. juli – ikke 20. august som anført i Skrondal (1929), 86 – reagerede *Den Constitutionelle* med en anonym omtale (anonymitet var almindelig), opsat som ugens sensation: Artiklen fyldte hele forsiden og et stykke af side 2. *Den Constitutionelle* var som nævnt talerør for den klassicistisk orienterede norske intelligentsia og embedsmandsstand, en konservativ ugeavis.

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole; fra Nik. Fred. Sev. Grundtvig.

Denne Overskrift er Titlen paa en Brochure paa 24 Sider, der i disse Dage er udkommet hos Grøndahl i Christiania. Skriftet selv er ligesaa gaadefuldt som Titlen, det har kun Interesse som Bidrag til Characteristiken af den mærkværdige Forfatters Personlighed og Omveltningerne i hans gjærende og hvileløse Aand. Den hele Udvikling i Skriftet hviler paa og bæres af hans noksom bekjendte fanatiske Had til det romerske Folk, det romerske Sprog og den romerske Literatur og deres Indflydelse paa den europæiske Cultur og Dannelsesanstaltens Tilstand og Retning, og forsaavidt stemmer Skriftets Tendents som negativ og polemisk ganske med Forfatterens ældre Anskuelse. Men Skriftets positive Side, det som han vil have sat i Stedet, staaer i en saadan Strid med hans ældre dogmatisk-spiritualistiske System, at man snarere maatte antage en Saint-Simonist⁵ end en orthodox Theolog som Forfatter. Forsaavidt som det kan sluttes af nogle forblommede Ytringer i Skriftets Begyndelse synes han at erkjende at han indtager et andet Standpunct end i sit Livs yngre Perioder.

Herefter bringes et længere citat fra værkets første sider, og artiklen slutter med at “anføre nogle Brudstykker af dette lille Skrift, hvoraf man omtrent kan danne sig en ligesaa god Forestilling om den Høi-skole, som Hr. Grundtvig vil have oprettet i Norge, som af Bogen selv”.

Ved med det første citat at rive Grundtvig hans ungdoms bibelfundamentalisme og tilbageskuende sværmeri for nordisk oldtid – “Forfatterens ældre Anskuelse” – i øjnene, søgte bladet at fremstille hans idé om en folkelig højskole for det *nutidige* samfundsliv som letbenet og inkonsekvent.

Men hvad der faldt dette blad for brystet var vel egentlig, at Grundtvig foreslog videregående undervisning af bønder – uden om latin-skolerne og universitetet.

⁵ “Saint-Simonist”: egentlig tilhænger af den franske utopiske socialist Henri de Saint-Simon. Her i betydningen samfundsomstyrter, revolutionær.

Morgenbladet

I det liberale dagblad *Morgenbladet* hed det anderledes velvilligt og i udtalt opposition til *Den Constitutionelle* i et indlæg 31. juli 1837, ligeledes anonymt:

Indsendt.

Et saare mærkeligt [*dvs. bemærkelsesværdigt*] lidet Skrift er udkommet i disse Dage fra Pastor Grundtvig i Kjøbenhavn med Titel: 'Til Nordmænd om en norsk Høiskole'. Vel har jeg hørt, at 'Den Constitutionelle' skal have udtalt om dette Skrift en, som den sædvanligt, imperativisk Kjendelse, men jeg haaber, at ingen Upartisk og for Fædrelandets stigende Vel Føende vil lade sig forblinde af en Dom, der oftere er befundet ugrundet. Vel er der Adskilligt i Skriftet, som er dunkelt, og Meget, som kunde tiltrænge en nøiere Udvikling, men det Hele viser en Sands for Folkeoplysning, der just er Norges store Trang, og en Liberalitet, der er undfanget i dens europæiske Hjem, England, og stunder efter en kraftfuld Bevægelse.

Vor nuværende Forfatning kræver en stigende Oplysning i *Folket*, ei blot hos Embedsmændene. Saaledes, som vort Universitet nu er, aldeles dannet efter det danske, optager det ingen Anden, end den, som er dimitteret fra Latinskoler, og der har opofret sin bedste Dannelsestid til at skrive og læse Latin. Lad det nu end staae uafgjort, om Classikernes Studium er det bedste Dannelsesmiddel for Lærde, eller som Hr. G. siger Pag. 13, 'for Præster, Amtmænd, Fogder eller andre Embedsmænd', kan der dog ikke være Tvivl underkastet, at det aldrig kan blive det for Folket, hvis Børn ikke kunne tilbringe deres bedste Barndoms- og første Ungdomstid i de lærde Skoler, uden at 'hele Folket maatte sulte ihjel, hvis ikke et andet Folk var ædelmodigt nok til at give dem et vist Helebrød', som havde udholdt den møisommelige Skolegang og glimrende Examen.

Dersom nu Folket skal kunne sende fuldkommen uafhængige Mænd til Stortinget, behøves jo dog sandelig en nærmere Vei til den Dannelse, som hører hjemme der, end den, som nu kjendes, og en saadan er jo den 'folkelige Høiskole', som Pastor G. omhandler. En Høiskole, hvor hver ung Mand, der medbragte de nødvendigste Forkundskaber, kunde erholde den borgerlige Dannelse, som var ham i en borgerlig Stilling, som Folkets Mand – ikke Embedsmand – nødvendig. At Fædrelandets Sprog, Historie og Forhold paa en saadan Høiskole maat[te] blive de vigtigste Læregjenstande, følger af sig selv. En saadan Idee af et Genie som Pastor G. kunde vel fortjene en alvorlig Prøvelse og en grundig Bedømmelse. For ham staaer den saa lys og klar, at han troer med faa Ord at kunne meddele det fulde Lys, som den har for ham selv. Dette er ikke vel muligt, og saaledes bliver der megen Dunkelhed i hans Skrift, som blot ved en tydeligere og klarere Udvikling kan adspredes. Naar

hans Tale fandt den Modtagelighed og hans Tillid den Agtelse, de begge ere værde, vilde han vel ikke undlade at gaae et offentligt Ønske i den Henseende venligt imøde. Jeg erkjender Storheden i hans Idee og dens Velgjørenhed for Folket. Laugsaanden vilde derved faae et vældigt Stød tilbage og Folkedannelsen et ligesaa vældigt fremad. Latinen vil vel endnu længe beholde sit Herredom i det lærde Skolevæsen; men en saadan fri Høiskole, stillet den anden ved Siden, var en Prøve, som kunde gjøres uden Fare for Barbarie. Lykkedes det ikke med den frie, blev jo Dannelsen og Lærdommen bevaret ved den gamle Skole.

Disse Linier have ingen anden Hensigt, end at gjøre Folket og dets ærlige Venner opmærksomme paa Pastor G.s Skrift og dets liberale Formaal. Han er vist en ærlig Folkeven og en oprigtig Christen, saa at jeg med Sandhed tør erklære, at den, som øiner i ham en St. Simonist, seer Feil.

Her udtales – langt klarere end i *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole selv!* – at hensigten med den folkelige højskole ikke mindst var dannelsen og den folkelige oplysning af Stortingets medlemmer. En sådan indforståethed med Grundtvigs højskoletanker gør det nærliggende at antage, at den anonyme forfatter har kendt ogsaa Grundtvigs første højskoleskrift, *Det Danske Fiir-Kløver* (1836), og generelt har været godt inde i hans nyere forfatterskab om samfundsforhold.

Statsborgeren

Ét bestemt blad reagerede mærkeligt nok slet ikke: Det radikalt norsk-nationale organ *Statsborgeren*, redigeret af digteren Wergeland. Bladet henvendte sig ikke mindst til et bondepublikum. Og man skulle tro, at et forslag til fremme af norsk folkelig dannelse ville blive budt særligt velkommen netop her.

Som Grundtvig knyttede ogsaa Wergeland nation og kristendom sammen, som Grundtvig var ogsaa Wergeland præget af klassisk-patriotiske ideer såvel som af moderne nationalromantik. Begge havde desuden suget til sig af indtryk fra rejser i England omkring 1830. Og begge var de stærkt engagerede i folkelig oplysning.

Men i modsætning til Grundtvig hyldede Wergeland liberale frihedsideer og betragtede Julirevolutionen i Paris 1830 med begejstring. Hjemmefra havde han medbragt en grundfæstet tillid til fornuften. Faderen, præsten Nicolai Wergeland, var en af hovedforfatterne til Eidsvoll-forfatningen, der som nævnt var præget af idealerne fra Den Franske Revolution. Med hjemmefra havde Henrik Wergeland desuden en grundfæstet national anti-danskhed og i forlængelse heraf: anti-

grundtvigianisme. Et hvilket som helst skrift af Grundtvig – og vel ikke mindst et skrift om Norge – udløste derfor visse automatiske reaktioner.⁶

Men først efter, at *Morgenbladet* den 28. august havde ladet Grundtvigs 19 strofer lange frådende nidvise mod latinen og al dens væsen, *Romer-Vise*, optrykke, reagerede *Statsborgeren* den 14. september 1837 med et generelt angreb på både Grundtvig og hans norske tilhængere:

Forbausende Yttringer af Grundtvig.

Kan noget forbause af denne Mand af hvad der er paradox og fanatisk? Det Urimelige, ja Vanvittige strømmer jo af ham, saasnart han kommer i mindste Berørelse med Religionen. Altsaa er Overskrivten mindre passende. Men det er Forbausende, at denne Mand netop i det, hvori en partiel monomanisk Galskab synes at rive ham hen, har Indflydelse paa og Anseelse som en Slags Profet hos ikke saa Faae hos Os,

⁶ Henrik Wergelands far, Nicolai, havde i 1811 vundet en prisopgave om begrundelser for et norsk universitet med sit store værk *Mnemosyne: et Forsøg paa at besvare den af Det kongl. Selskab for Norges Vel fremsatte Opgave om et Universitet i Norge*. Værket gjorde ham uhyre populær i Norge.

Universitetet i Christiania oprettedes ifølge kgl. reskript af 2. december 1811, hvilket var et af tidens store samtaleemner, men det kom først i funktion fra 1813, under beskedne forhold og med få studenter.

Imidlertid følte Grundtvig sig stødt over Wergelands *begrundelser* for et norsk universitet, som han fandt både anti-danske og, hvad der efter Grundtvigs opfattelse var lige så slemt, rationalistiske.

Grundtvig reagerede i 1812 med det lange digt *Til Dannekonngen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*. Digtet hyldede ikke mindst monarken for hans store og gode gerninger over for Norge, der skildredes i billedet af et hjælpeløst barn, opammet af den kærlige moder Danmark. Digtet var imidlertid ikke blot kongerøgelse, men navnlig polemik imod Nicolai Wergeland, og det havde hensat denne i norsk-national vrede. Han svarede 1816 med et omfattende historisk angreb på Danmark i almindelighed og Grundtvig i særdeleshed: *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel*. Heri fremstillede Wergeland Danmark som den rå kolonimagt, der langtfra havde opammet Norge, men tværtimod udsuget landet igennem århundreder; Grundtvig selv fremstilles som denne udbytnings apologet (Wergeland 1816, 115-121, se tillæg).

Værket udløste en pennefejde, hvor Grundtvig af andre nordmænd blev både forsvaret og udsat for nye angreb (Albeck 1955, 138-150). Et kort svar dateret 13. maj 1817 gav Grundtvig i fortalen til *Danne-Virke*, 2, III f. Et upubliceret udkast til svar, formentlig fra efteråret 1816, "Om mine politiske Forbrydelser mod Norge", findes i Grundtvig-arkivet, fasc. 246.9, og gengives her som tillæg.

der lide af noget lignende, og ere forsaavidt hans Aandsbeslægtede. Just i denne Tid har man hos os hørt denne Profetrøst fremkaldt i den videnskabelige Strid mellem de klassiske Sprogs og de praktiske, saakaldte humanistiske, Videnskabers fortrinsvise Studium; og derimellem har man da i Morgenbladet – man veed ikke ret om fra Grundtvig selv, der vel neppe trives uden nogen Trætte eller ‘aandelig Kamp’ – for nylig seet et Angrebsdigt paa de gamle Sprogs Studium. At Grundtvig er vaklende i sine verdslige Anskuelser, er nu vel saa; men alligevel vil det, med Hensyn til omtalte senere Retning af hans Anskuelser, ikke være uden Interesse, om vi hidføre følgende Yttringer af ham fremsatte i hans ‘Korte Begreb af Verdens Krøniken.’ (See Pag. 279-81.)

Der anføres nu fra sidstnævnte værk citater, af *Statsborgeren* redaktionelt forsynede med flere udråbstegn, hvori Grundtvig 1812 havde opstillet skarpe modsætninger mellem naturvidenskaberne på den ene side og åndsliv på den anden.

I striden mellem klassisk og moderne dannelse og mellem de klassiske sprog og de ‘reale’ fag fremstiller dette angreb Grundtvig som en megaloman kværuleant. Og ved at fastholde Grundtvig på hans synspunkter fra 1812 lykkes det desuden at fremstille ham som videnskabelig ignorant – og dermed uskikket til at udtale sig om moderne folkelig oplysning. At holde Grundtvigs tidligere synspunkter op imod hans aktuelle var således en velegnet metode til – fra både højre (*Den Constitutionelle*) og venstre (*Statsborgeren*) – at reducere ham *ad absurdum*.

Også denne artikel var anonym, men forfatteren er Henrik Wergeland selv.⁷

Efterspil

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole vakte således en del postyr i Norge, men generelt blev værket ikke forstået på sine egne præmisser. Det betragtedes først og fremmest som et partsindlæg i den standende strid mellem ‘klassicisme’ og ‘realisme’, herunder striden om latin kontra norsk som undervisnings- og eksaminationssprog. Kun *Morgenbladets* velvillige, men dog ikke ukritiske omtale viste en større forståelse. Endog større end det var muligt ud fra en isoleret læsning af værket selv.

Grundtvigs vel nærmeste norske kirkelige tilhænger, som dog ikke delte hans had til latinen, kateket ved domkirken i Christiania W.A. Wexels, søgte at dæmpe Grundtvigs forventninger. Og måske også at

⁷ Artiklen er optrykt i Wergeland (1934), 274.

advare ham imod omklamring fra det liberale *Morgenbladet*. I brev af 13. august 1837 skrev han:

Tak for Deres Ord om den norske Højskole. (...) Jeg har des værre derom kun lidet Haab. Man forstaaer Dem næppe her. (...) En Del her vil glæde sig i de 'Friheds-Ideer', i den 'Liberalisme', de mene at finde udtalt i Deres Ord, vil ogsaa i dette Stykke forstaa Dem maadelig nok og for Resten give Højskolen en god Dag (Grundtvig 1926, 273).

I sin fortale til *Nordiske Smaadigte* indrømmede Grundtvig da også, at *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* "havde mødt endeel Misforstand" (Grundtvig 1838, XVI, *US* 8, 175) i Norge. Alligevel var han ved godt mod.

I et brev til B.S. Ingemann skriver han 22. september 1837, at værket har vakt "nogen Eftertanke om den folkelige Højskoles Nødvendighed (...) i Norge, hvad saa end Følgen deraf kan blive" (Grundtvig 1882, 199). Samme dag skriver han til Gunni Busck:

Fra Norge har jeg hørt, at min lille Bog har gjort endeel Opsigt, og at der virkelig tænkes paa privat at oprette en folkelig Høiskole, men om Tanken bærer Frugt, er et andet Spørgsmaal, som kun Tiden kan vise (Busck 1878, 206).

Det var den resolute Randi Solem, der fra august 1837 på eget initiativ gav sig i kast med at realisere de grundtvigske højskoleplaner i Norge, og hun skrev flere gange til Grundtvig herom. Juli 1838 var planerne blevet så konkrete, at hun tænkte sig at lade købe en bestemt gård til formålet. Nu bad hun Grundtvig komme op og bese den (Skrondal 1929, 88; brevene fra Randi Solem til Grundtvig i Grundtvig-arkivet, fasc. 443.41.a-k).

Planerne løb dog ud i sandet. De dybere forudsætninger for en folkelig højskole var dengang hverken til stede i Danmark eller i Norge, og den første norske højskole, Sagatun, åbnede først i 1864 (Thorkildsen 1996, 129-142).

Forkortelser

GSkv: Bugge, K. E. (udg.) (1968), *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, 1-2, København.

US: Begtrup, Holger (udg.) (1909), *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, 8, København.

VU: Christensen, Georg og Hal Koch (udg.) (1943), *N. F. S. Grundtvig, Værker i Udvalg*, 4, København.

Litteraturliste

Værker af Grundtvig

- Begtrup, Holger (udg.) (1909), *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, 8, København.
- Bugge, K. E. (udg.) (1968), *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, 1-2, København.
- Bugge, K. E., Flemming Lundgreen-Nielsen & Theodor Jørgensen (udg.) (2010), *N. F. S. Grundtvig. Schriften in Auswahl*, Göttingen.
- Christensen, Georg & Stener Grundtvig (udg.) (1924-1926), *Breve fra og til N. F. S. Grundtvig*, 1-2, København.
- Christensen, Georg og Hal Koch (udg.) (1943), *N. F. S. Grundtvig, Værker i Udvalg*, 4, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1812a), *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1812b), *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1817), *Danne-Virke*, 2, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1832), *Nordens Mythologi eller Sind-Billedsprog, historisk-poetisk udviklet og oplyst*, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1836), *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1837a), *Romer-Vise*, København.
- Grundtvig, N. F. S. (1837b), *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*, Christiania.
- Grundtvig, N. F. S. (1838), *Nordiske Smaadigte*, Christiania.
- Grundtvig, N. F. S. (1843), *Haandbog i Verdenshistorien*, 3, København.
- Grundtvig, Svend (udg.) (1882), *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, København.

Værker af andre forfattere

- Albeck, Gustav (1955), *Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1808-16*, Aarhus & København.
- Bugge, Frederik Moltke (1838), *Det offentlige Skolevæsens Forfatning i adskillige tydske Stater tilligemed Ideer til en Reorganisation af det offentlige Skolevæsen i Kongeriget Norge*, 1-3, Christiania.
- Bugge, Knud Eyvin (1965), *Skolen for livet. Studier over N. F. S. Grundtvigs pædagogiske tanker*, København.
- Busck, Gunni (1878), *Gunni Busck, et Levnedsløb i en Præstegaard. Anden, forøgede Udgave*, udg. af Henrik Bech, København [1869].
- Den Constitutionelle* 1837, Christiania.
- Golf, Olav (1996), *Haugianisme og folkeopplysning*, Oslo.
- Golf, Olav (2001), *Norgesvennen Grundtvig*, Oslo.
- Johansen, Steen (1950), "Hvor gammelt er ordet 'grundtvigianer'?", i *Højskolebladet* nr. 34, 1950, Kolding.

- Kaartvedt, Alf (1964), *Det Norske Storting gjennom 150 år, 1, Fra Riksforsamlingen til 1869*, Oslo.
- Morgenbladet* 1837, Christiania.
- Lehmann, Orla (1865), *Norge og Nordmændene. Reiseerindringer fra 1836 og 1865*, København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980), *Det handlende ord. N. F. S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, 1-2, København.
- Skrondal, Anders (1929), *Grundtvig og Noreg. Kyrkje og skule 1812-1872*, Bergen.
- Statsborgeren* 1837, Christiania.
- Thorkildsen, Dag (1996), *Grundtvigianisme og nasjonalisme i Norge i det 19. århundre*, Oslo.
- Wergeland, Henrik (1934), *Samlede Skrifter, trykt og utrykt*, 3:3, *Artikler og småstykker, polemiske og andre: 1836-1845*, Oslo.
- Wergeland, Nicolai (1811), *Mnemosyne: et Forsøg paa at besvare den af Det kongl. Selskab for Norges Vel fremsatte Opgave om et Universitet i Norge: et Priisskrift*, 1-2, Christiania.
- [Wergeland, Nicolai] (1816), *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel. En historisk Skisse*, Norge.
- “Om mine politiske Forbrydelser mod Norge” (1816), Grundtvig-arkivet, fasc. 246.9.

Arkivmateriale

- Brev af 12. oktober 1837 fra Christopher Grøndahl til Grundtvig, Grundtvig-arkivet, fasc. 443.19.a.
- Breve fra familien Solem til Grundtvig, Grundtvig-arkivet, fasc. 443.39-41.

Benyttede hjemmesider

<http://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Parlamentarismen-i-utvikling/>.

Indledningen er skrevet til Grundtvig Centerets digitale udgave af Grundtvigs værker. Sammen med grundteksten, faksimiler af førstetrykket, punkt-kommentarer og en tekstredegørelse kan den ses på netadressen grundtvigsvaerker.dk eller grundtvigsvaerker.dk.

Indledningen gengives her i let redigeret form og med tre tillæg: Et uddrag af Nicolai Wergelands angreb på Grundtvig i *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge* (1816), Grundtvigs udkast til svar fra samme år samt bogtrykker Christopher Grøndahls breve til Grundtvig 1837-38.

For råd og opmuntring takkes dr.theol. K.E. Bugge, Vedbæk, og dr.theol. Dag Thorkildsen, Oslo.

En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel. En historisk Skisse, 1816

Et uddrag

Af Nicolai Wergeland

En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge (1816) kan betragtes som et led i en pennefejde mellem Nicolai Wergeland og Grundtvig. Se herom note 6 i indledningen til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*. Værket kan imidlertid også læses mere generelt som et anti-kolonialistisk angreb på Danmark.

Det kan læses i sin helhed via det norske Nasjonalbiblioteks hjemmeside ved at skrive titlen i søgefeltet på: <http://www.nb.no/sok/search.jsf>

Grundtvig nævnes kort i værkets "Forerindring", [4] og mere udførligt i følgende passage 115-116:

Og, som Ordsproget gaaer: *Spot og Skade følges gjerne ad*, gjorde man os nu ikke sjelden disse Forestillinger i de meest insolente Forhaanelser. Maalet paa Fornærmelserne var heller ikke fuldt, uden man og pegede Fingre af os i vor Ulykke. Det var ikke nok, at man havde gjort os usle, man vilde og, at vi skulde føle det, ret inderlig føle, at det nu var kommen saa vidt med os, at vi af os selv vare intet, men alt af og ved Danmark, at enhver god Indretning og Foranstaltning i Norge var en Naadegave, for hvilken Nor burde kysse det Folk, Grundtvig kalder *Hjer-tefolket*, eller *Kjerligheds-Folket*, paa Haanden; at det nu var kommen saa vidt med os, at enhver Søn af dette Kjerlighedsfolk ustraffet kunde sige os disse Forsmædelser i Øinene. Til en Prøve paa deslige i Danmark udklækkede Spottegloser over det ydmygede Norge anføres her den Remse, bemeldte Fantast i sit *Qvad til Danerkongen paa hans Fødselsdag 1812* tillod sig, og endnu "glæder sig" ved at have skrevet. Det norske Universitet, og Dekretet om dets Oprettelse, en Overraskelse for begge Rigerne, var da Dagens Emne. I den Anledning henvender han sig til sin Konge med følgende:

[Her følger 116-120 et længere uddrag af Grundtvigs *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812* (fra digtets 6-11) med formaninger til nordmændene om at udvise ydmyghed og taknem-

lighed over for Gud og Danmark, hvorefter Wergeland 120-121 slutter angrebet på Grundtvig således:]

Saavidt Grundtvig. Men det kan jeg, det maa hver ægte Normand sige, at Nidding var, hvem sligt ei forargede. Mig har det forarget; og skaa-ret i Hjertet. Derfor skrev jeg dette Arbeide. Danmark Norges Amme, Norges Moder!¹ Norge opelsket, opfostret, diet ved Danmarks Bryst, indtil det er blevet stort og stærkt!/? Hvor stort og stærkt er det da nu, efter at det har sluppet Patten? Maver [*mager*], vanfør fast i alle Lemmer, lidende under den engelske Syge. Nei, men Sandheden er, Norge var Ammen, bestemt til at udpattes, en karsk, blomstrende stærk Amme fra Landet bestemt til at give Die til en adelig Glut. Ammen holdt Glutten længe og trofast til Brystet, og da han slap det, besvimede hun, og det befandtes, at Barnet havde suget for stærkt. Nu er den altfor hulde Amme afmægtig og udtæret; hendes Bryst er faldet, hendes Roser ere blegnede, og end vil der forgaae Aar, inden hun mægter at reise sig, inden hun kommer paa Fode. Hun vaander sig, hun klager, og – man vil endnu ikke almindelig tilstede hende dette engang, man vil endnu gjøre hende en Forbrydelse af, at hun beklager sig over den graadige Glut, som laae ved hendes Barn; eller, for endelig at slippe den Grundtvigske Lignelse, endnu efter Baandets lykkelige Opløsning, da, efter at man almindeligere er kommen til Erkjendelse af hvad vi burde have været, hvad vi burde have haft med fra Danmark, flere have begyndt at lade de længe tilbageholdte Besværinger udbryde, høres enkelte Stød i den gamle Overdøvings-Basun, hvad enten de nu komme fra hin Side af Kattegattet eller der endnu skulde gives dem i Landet selv, som, nydende en norsk Borgers Rettigheder, havde Hjerte til at frembringe en Tone i den.

¹ Fremstillingen af forholdet mellem Danmark og Norge (Grundtvig) henholdsvis Norge og Danmark (Wergeland) som forholdet mellem en amme og et barn er muligvis en afledt form af de allegoriske fremstillinger af indfødsretsloven af 1776 i form af en figurgruppe, hvor tre løveunger dier en hunløve, eller hvor en mor tager imod sine tre ligeberettigede (og indbyrdes fordragelige) børn: Danmark, Norge og Holsten. Se Karin Kryger: "Dansk identitet i nyklassicistisk kunst" i Ole Feldbæk (red.): *Dansk identitetshistorie*, 1 (1991), 293-295.

Om mine politiske Forbrydelser imod Norge

Af N. F. S. Grundtvig

Om mine politiske Forbrydelser imod Norge er et upubliceret udkast til svar på Nicolai Wergelands *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge* (1816) og kan betragtes som et led i pennefejden mellem Wergeland og Grundtvig. Se herom note 6 i indledningen til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*. Udkastet er formentlig fra efteråret 1816 og findes i Grundtvig-arkivet, fasc. 246.9.

I. J. N.¹

Om mine politiske Forbrydelser imod Norge.

Ligesom koldt Vand over en træet Sjæl, siger Salomon, er et godt Rygte fra et langt bortliggende Land,² og det maa vel falde enhver Dansk, end sige da mig, paa Sinde,³ som af [det] Døgnets norske Tryk-Papir lærer hvor travelt man deroppe, nu en rum Tid, har havt med [kundg] udvikle og kundgiøre Dannemarks og, si *fas est parva componere magnis*,⁴ min Ringheds politiske Forbrydelser mod Norge. Ingen mene, at dette er sagt paa Skielmstykker,⁵ det er mit rene, ramme Alvor, at jeg anseer [Beskyldningerne] det ret for et velsignet Rygte at have paa sig, thi der er jo intet Spørgsmaal om, at de godt Folk jeg mener nu, de [bitte smaa Forfa] lille bitte smaa Forfattere af den bekjendte *Tryk-Sexten* og [hvad som dermed i Forening gaaer fra Haanden i National

¹ I Jesu navn; med denne forkortelse i forskellige variationer – også “i.i.n.”, tre prikker eller en bølgestreg – indledte Grundtvig i perioden fra 1810 til ca. 1847 gerne et nyt ark eller læg. Se Helge Toldberg: “Dateringskriterier for Grundtvig-haandskrifter” i *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, XXXIII (1946), 116-117.

² Ordsp 25, 25.

³ Falde mig på sinde: slå mig, gå pludseligt op for mig.

⁴ (Lat.) egl.: “Quodsi componere magnis parva mihi fas est”, Ovids *Metamorphoses* 5, 416-417, “om jeg må ligne det små med det store”, *Ovids forvandlinger* (1989) oversat af Otto Steen Due, 158.

⁵ For sjov.

Bladet⁶ og] Handlingerne, eller som man vel poetisk⁷ kalder dem, Afhandlingerne i National-Bladet, at de Forfattere, eller rettere Forskrivere og Fortalere,⁸ tale i Tidens // 2 // Sprog, og [deri] i det veed man nok der er en himmelhøi Forskiel mellem Moral og Politik, saa jeg ikke kan skjønne rettere, end at politiske Forbrydelser maae omtrent være det samme som moralske [] gode Gierninger, og det kan da ikke andet end fornøie en træt Sjæl, at faae en saadan Spand koldt Vand over Hovedet fra det langt bortliggende Land. Vel kan det synes som de godt Folk ikke har meent det slet saa godt, men man skal jo tage Alting i den bedste Mening, hvilket efter Tidens Exegese betyder, at man skal lade som [ei] man troer at Folk slet ikke mene hvad de sige, og det bør saameget mere her komme i Betragtning, som man tydelig seer, de samme godt Folk kan hverken Dansk eller Norsk, og kan altsaa paa [det Bræk] Brakket⁹ (det Gebrokne) der skal ligge midt imellem, let [f] snakke om ikke over saa dog *under* sig, Noget, man efter Lighed i Talemaader veed, er nok saa galt. Altsaa, jeg tager Berømmelsen for gode Vahre, som en Told der ydes Dannemarks og mine gode Gierninger i al Eenfoldighed, og mener, at det Bedste man kunde // 3 // giøre i denne Sag, var revidere Listen, og lægge endeel [til] politiske Forbrydelser til, hvortil man ikke vilde fattes Leilighed, da Historien vrimler deraf. Saaledes er der een politisk Hoved-Forbrydelse, hvori fast alle danske Konger siden [Chri] Frederik den Første have gjort sig skyldige, [den n] og som jeg slet ikke finder paa Listen, den nemlig, at de have oversvømmet Norge med danske Bibler, danske Psalmebøger, danske Bisper[,] og Præster og Skolemænd, og Bøger i allehaande Fag, uden at tale om den der maa tilregnes hele Nationen, at en dansk Adelsmand,¹⁰ ja Rigens Raad og Cantsler (Arild Hvitfeld) udgav Hirdskraen,¹¹ at en dansk Præst, ret en lille Mogens i Slingerup (Jens Mortensen) gjorde det første Udtog af Snorros Krønike,¹² at en dansk Professor (Ole Vorm) udgav Peer Clausens

⁶ Polemikken i 1816-17 mellem Grundtvigs og N. Wergelands tilhængere udspandt sig ikke mindst i avisen *Det Norske Nationalblad*.

⁷ Vel poetisk: alt for opdigtet.

⁸ Forskrive: skrive forkert; fortale: tale forkert eller bagtale.

⁹ Egl.: brakvandet, som er en utiltalende blanding af salt og fersk.

¹⁰ Adelsmand: ordet var oprindeligt understreget, men Grundtvig annullerede understregningen med korrekturtegn.

¹¹ Historikeren m.m. Arild Huitfeldt oversatte den middelalderlige *Hirdskrå* fra gammelnorsk til dansk.

¹² Præsten Jens Mortensen udgav 1594 en dansk oversættelse af et uddrag af Snorres *Heimskringla*.

glemte Oversættelse af det Hele,¹³ at danske Skjalde har besunget Norge og norske Bedrifter, ja, hvem kan tælle alle de politiske Forbrydelser mod Norge Dannemark i denne Henseende har paa sit Hoved eller paa sit Hjerte, thi hvem // 4 // kan nægte at alt Sligt er en, rigtig nok kiærlig[. m] og [taus] skjult, men, paa Brak-Sproget,¹⁴ just desmere listig og ydmygende Bebreidelse, som om Norge ikke kunde gjort det Altsammen selv meget bedre, ja ikke det aleneste, men ret et fiint Forsøg paa at lægge Norge i Lænker, og det de allerfarligste, [men] thi som man veed var Reeb og Bast for Habor ingen Ting mod Signes Haarlok, ja det er forunderligt, at man ikke har begyndt Synde-Registeret med denne Streg af Signe der vel kun hjemles af en Kiæmpe-vise,¹⁵ der endnu meer end Saxos Bog er Kistevæv,¹⁶ men dog, lige-saavel som den, kunde være godt nok til et vist Brug,¹⁷ og som for saa genienske Øine, som der nu sidder paa Norge, let maatte vise sig som et betydningsfuldt Forbillede. Dog, det er sandt, Signe skal jo være norsk og Habor en Svensker,¹⁸ og endnu sandere, jeg er nær ved at glemme mine egne Forbrydelser over Dannemark, Noget der under andre Omstændigheder vilde synes ganske rimeligt og fornuftigt, men her, hvor Talen er om politiske Forbrydelser [o: gode] som jeg oversætter ved gode Gierninger, seer man nok, jeg kun er slet tjent med den // 5 // I.J.N. [øverst i venstre hjørne på det nye læg] Glemsomhed

I det jeg da nu med undseelig Rødme, paa Tidens Viis, begynder at forsikkre, det er i Grunden ikke Noget at tale om, og faaer alene en Slags øiebliklig Vigtighed for mig ved de alt for partiske Øine hvor-med man behager at see dem, og den uforskyldte Vigtighed man i overdreven Beskedenhed tillægger dem, i det jeg saaledes begynder, fatter jeg mig hurtig, ogsaa paa Tidens Viis, og [forsikkrer a] tilføier, at i det jeg taler om deres Ubetydelighed, mener jeg naturligviis i Forhold til

¹³ Oldtidforskeren m.m. Ole Worm udgav 1633 den norske præsts Peder Claussøns oversættelse af hele Snorres *Heimskringla*.

¹⁴ Muligvis: det elendige blandingsprog, halvt dansk, halvt norsk.

¹⁵ Svend Grundtvig (udg.): *Danmarks gamle Folkeviser* (1853), I, nr. 20; førstetryk i Joachim Moltken (udg.) *Tragica eller gamle danske historiske elskaffs viser* (1657).

¹⁶ Vrøvl.

¹⁷ Til et vist brug, dvs. til at tørre sig bagi med.

¹⁸ Hos Saxo og i folkevisen omtales Hagbard som en *norsk* kongesøn, der har dræbt den *danske* kong Sigars sønner i kamp, og i kvindeklæder besøger Sigars datter Signe, men fanges og henrettes ved hængning. Signes nationalitet – dansk eller svensk – havde imidlertid været omdiskuteret siden 1600-tallet. Muligvis er her tale om en underforstået hån fra Grundtvigs side over den i hans øjne unaturlige personalunion mellem Norge og Sverige siden 1814.

mit rene, fulde, mageløse Hjertes brændende Ønsker, og lader ikke utydelig forstaae, at Skam skal den faae, som vover at sige andet end at mine gode Gierninger ere baade mange og store nok til at fortjene, ikke blot Himmerig, thi der hører i vore Dage ikke synderlig til, sagtens fordi det skal ligge i Maanen, nei men en Ærestøtte saa stor som Dovre, og en Borgerkrands af alle Norges sammenflettede Graner. Endelig griber jeg mig ogsaa heri, og lader et Ord falde om, at en god Samvittighed vel [en] er en god Ting, men giver // 6 // kun smal Kost, og at det, ikke endda for min egen Skyld, men mere for et godt Exempels og en videre Virkekredses Skyld, [gør] gjør mig i Forbigaaende ondt, at mine, vel ikke glimrende,¹⁹ men dog i Grunden store og gode Handlinger, ikke ere, jeg vil ikke sige belønnede, thi Dyden faaer vel være sin egen Belønning (tage hvad den har med sig) men paaskjønnede med saameget som en Bispestol i Bergen eller et Præstekald til Edsvold.²⁰

Endelig og endelig, kommer jeg da *ab ovo*²¹ til hvad jeg egentlig vilde sige, eller dog nei, til hvad jeg nødig vilde tale om, og har, som man seer, ved alle mulige Bøininger stræbt at undgaae, men som jeg dog af [vi] tvingende, uudsigelig vigtige Grunde, som jeg dog for Kortheds Skyld [maa have mig] efter Tidens Viis, maa have mig forbeholdne, nødes til i muligste Korthed at berøre, mine Fortjenester, nei mine Forbrydelser vilde jeg sige, thi [u] ene under dette Skin føler jeg Mod til uden Rødme at opregne dem, bedende dog derhos Læseren ikke at glemme at Skindet bedrager,²² forsaavidt det er *imod* mig. // 7 // Men, man har virkelig ondt at gjøre med den danske Beskedenhed, især [de] naar den kommer i Collision med vore ubrødelige Pligter mod os selv, og her giælder det om Mod til at oprykke den Torn paa Pligtens Vei, og siden taale at onde Folk siger man har bidt Hovedet af Skam, især naar man ikke kan svøbe sig i Anonymitetens Slør, som i sin Dyd, og lade sit Fædreneland og sine kiære Medborgere høste Prisen for sine [Opoffrelser] heltmodige Opoffrelser paa Dydens miskiendte Bane. Altsaa, trods det Samvittigheds-Nag, der upaatvivlelig maa følge paa en saadan Forglemmelse af sig selv, det Modsatte af den ædle Selvfølelse og mandige Stolthed, der i de Visers Mund adler Nationer og Individuer, trods alt dette, nøder dog [den] medfødt Beskedenhed, en Følge af den menneskelige, eller maaskee kun danske, Naturs Svaghed

¹⁹ Prangende, iøjnefaldende.

²⁰ Eidsvoll, hvor den norske forfatning blev vedtaget i 1814.

²¹ (Lat.) fra begyndelsen, jf. talemåden: *ab ovo usque ad mala*, fra begyndelsen til enden (eller: fra ægget til æblet, idet et romersk måltid kunne forløbe således); talemåden stammer fra Horats: *Satirer*, I,3,6.

²² Mau: *Dansk Ordsprogs-Skat* (1879) nr. 8.915.

mig til at tie med mine politiske Forbrydelser mod Norge lige fra den Dag af jeg sang om Normands-Hæren²³ og Christian August²⁴ indtil den Nat jeg skrev til Nordahl Bruns Amindelse.²⁵ Dog, aldeles kan jeg ikke tie, og hvad hjælper // 8 // det heller at tie med hvad Tyve gjør vitterligt,²⁶ med den Forbrydelse som saa høilig paaankes i Tryk-Sexten og Tryk-Syften,²⁷ som divideres og multipliceres baade [i] under benævnte og ubenævnte Tal, den utrolige Forbrydelse jeg begik i Aaret *Eet Tusend[e] Otte hundred og Tolv* i mit Kvad til Danner-Kongen,²⁸ en Forbrydelse, hvortil en ellers ikke ukyndig Jurist (Amtmand Falsen)²⁹ ikke [veed] fandt Magen undtagen i Synde-Registeret over Dannemarks Forbrydelser, hvilket jeg naturligviig[*sic*] maa antage for saa vel meent, at det bliver den fineste Lovtale, kun lidt utydelig udtrykt

(Transskriberet af cand.theol. Elisabeth Albinus Glenthøj.)

²³ Digtet *Krigssang for Nordmænd* (1808) i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, optrykt 1815 i *Kvædlinger*.

²⁴ Digtet *Sørgeskvad ved Prinds Kristians Død*, der udkom 1810 i både København og Christiania.

²⁵ Digtet *Johan Nordahl Bruns Amindelse* (1816).

²⁶ Sandsynligvis variant af ordsprog som 'to kunne tie, men når det kommer til tredje mand, er det ej længere hemmeligt', Mau: *Dansk Ordsprogs-Skat* (1879) nr. 10.144.

²⁷ Muligvis spøgefuld henvisning til polemikken N. Wergeland versus Grundtvig i årene 1816 og 1817.

²⁸ Digtet *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*.

²⁹ Amtmand Christian Magnus Falsen, en af hovedforfatterne til Eidsvoll-forfatningen. Han udgav 1817 *Bemærkninger over Skriftet: En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra 995 til 1814. En historisk Skisse med en udførlig gendrivelse af Wergelands værk*.

Fem breve til Grundtvig

Fra Christopher Grøndahl

Om Grundtvigs forhold til sine bogtrykkere og forlæggere – det var dengang ofte samme sag – vides ikke meget.¹ Men med disse fem breve, der beror i Grundtvig-arkivet, fasc. 443.19, får man et lille indblik. Grundtvigs andel i korrespondancen synes bortkommet.²

Om bogtrykker Christopher Grøndahl selv og hans forhold til Grundtvig, se indledningen til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*, specielt note 2 og det indledende afsnit, “Et bestillingsarbejde”.

Brev af 12. Oktober 1837

Christiania³ den 12te October 1837.

S. T.⁴

Herr Pastor N. F. S. Grundtvig!

Deres kjære Skrivelse af 1ste f. M⁵ tilligemed det sendte Manuscript⁶ har jeg rigtig modtaget ved Hr. Fr. Solem.⁷ Jeg har endnu ikke haft Anledning til at begynde paa Trykningen, men det vil dog nu snart om Gud vil skee. For nøiagtig Correctur skal jeg gjøre mig al mulig Umage. Hr. Solem vil neppe kunne befatte sig med Correcturen, da han boer $\frac{1}{4}$ Miil udenfor Byen.⁸ – Hvad den Side 23 i Deres Skrift om [d]en Norsk Høiskole bemærkede Trykfeil⁹ angaaer, da er Skylden for Samme ikke min men Manuscriptets, thi deri staaer tydelig afskæres.

¹ Steen Johansens redegørelse i *Grundtvig-Studier 1951*, 69-75 for trykningen af Grundtvigs værker kan næppe suppleres substantielt.

² Breve fra Grundtvig til Grøndahl er forgæves eftersøgt i Chr. Grøndahl og søns arkiv på Nasjonalbiblioteket i Oslo.

³ Det nuværende Oslo.

⁴ (Lat.) salvo titulo, med udeladelse af titel.

⁵ Forrige måned.

⁶ Manuskriptet til *Nordiske Smaadigte*, som udkom 1838 med Grøndahl som forlægger.

⁷ Frederik Solem, søn af Randi og Arent Solem; om Solem-familien se note 4 i indledningen til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*.

⁸ Familien Solem boede på gården Sandaker, som dengang lå uden for bygrænsen.

⁹ Se note 2 i indledningen til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*.

Indsluttet har jeg den Fornøielse at sende Dem Rbd. 100. i Anviisning paa Den Gyldendalske Boghandling, som i Mellemregning bedes mig krediteret.

Med venligst Hilsen til Dem selv og Deres ærede Familie undertegner jeg mig
Deres ærbødige
Chr. Grøndahl

Brev af 12. februar 1838

Christiania den 12. Febr. 1838.

S. T.

Herr Pastor Grundtvig!
Kjøbenhavn

Under 11. November f. A.¹⁰ sendte jeg Dem med en Reisende de da trykte Ark af Deres Digte. Jeg kan nu have den Fornøielse at melde Dem, at samme paa det Nærmeste ere færdige og vil udgjøre circa 12 ½ Ark.¹¹ Jeg tillader mig derfor at udbede Titelen og, saafremt nogen saadan skal ledsage Bogen, Fortalen.¹²
ærbødigst
Chr. Grøndahl

Brev af 12. marts 1838

Christiania den 12te Marts 1838.

S. T.

Herr Pastor N. F. S. Grundtvig!
Christianshavn¹³

¹⁰ Forrige år.

¹¹ Brødteksten til *Nordiske Smaadigte* omfatter 314 sider fordelt på 13 læg a 24 sider – dannet af normale oktavlæg med halve læg indeni – der er signeret A-H J K-N og pagineret [1]-312 med arabertal, samt et upagineret indklæbet rettelsesblad.

¹² *Nordiske Smaadigte* indledes med det nyskrevne digt “Til Norge” samt en “Fortale”, dateret “den 4de Mai 1838”. Titelbladet, digtet, fortalen og en indholdsfortegnelse til brødteksten er trykt særskilt på et læg på 24 sider dannet af et normalt oktavlæg med et halvt læg indeni, pagineret med romertal [I]-[XXIV].

¹³ Grundtvig boede 1829-40 i Strandgade 4 på Christianshavn.

Uagtet jeg ikke erindrer at nogen bestemt Aftale fandt Sted imellem os angaaende Formatet, da jeg i saa Fald ikke vilde have afveget derfra uden Deres Indvilgelse, tvivler jeg dog ikke om at saa forholder sig, naar De siger det. Et Ark bliver altsaa at betragte som et og et halvt. –

Det gjør mig ondt at De har anseet det nødvendigt at iagttage den Forsigtighed ei at sende Titelen førend De herom fik min Erklæring.

ærbødigst

Chr. Grøndahl

Brev af 5. april 1838

Christiania den 5te April 1838.

S. T.

Herr Pastor N. F. S. Grundtvig!

Christianshavn.

Saa vel Fortalen som [D]de Anmærkninger De havde tænkt at ledsage Deres Digte med ønsker jeg, og beder derfor De vil have den Godhed at sende mig samme. [–] Deres resterende Tilkommende skal saasnart Bogen er færdig blive Dem udbetalt paa samme Maade som Forskuddet, nemlig ved Anviisning paa et solid Handelshuus. [–] Hvad andet Bind¹⁴ af Deres Digte angaaer, da ønsker jeg at dermed for det første maa beroe, indtil jeg faaer see hvorledes det gaar med Afsætningen af første Bind.

Af de to anmærkede Trykfeil er den ene Correcteurens og den anden Manuscriptets. [–] Da det saaledes ikke er saa usandsynligt at ogsaa andre end disse Feil kunne have indsneget sig, i hvor megen Umage end saavel Correcteuren som Hr. Pastor Wexels¹⁵ have gjort sig for at forebygge det, saa var det vel bedst at De fik Anledning til at gjenne læse Bogen forinden den averteres til Salg, for at idetmindste de forvildende Feil, om flere saadanne skulde have indsneget sig, kunde blive rettede. Og skal jeg til den Ende med den første Leilighed jeg kan faae opspurgt tillade mig at sende Dem de følgende Ark.

Deres ærbødige

Chr. Grøndahl

¹⁴ Det var den oprindelige plan, at der skulle komme to bind *Nordiske Smaadigte*, men der kom kun et.

¹⁵ W. A. Wexels, kateket ved domkirken i Christiania, en af Grundtvigs nærmeste kirkelige tilhængere i Norge.

Brev af 25. juni 1838

Christiania den 25. Juni 1838.

S. T.

Herr Pastor N. F. S. Grundtvig!

Christianshavn.

Idet jeg giver mig den Fornøielse herved at underrette om at det hos mig trykte Bind af Deres Nordiske Smaadigte nu er færdigt¹⁶ samt at jeg idag med Dampskibet sender Dem et Exemplar af Samme, tillader jeg mig tillige indsluttet at sende Dem Bertelsen & Hoskiærs¹⁷ Anviisning paa C. I. Hambro & Son¹⁸, stor 131 Rbd., som udgjør Resten af det betingede Honorar for dette Bind. [-] Bogen udgjør nemlig 336 Pagina eller 21 Ark¹⁹ i 8^{vo}²⁰ à 11 Rbd., er Rbd. 231. hvorpaa i f. A. er betalt 100 Rbd. Med første Skibsleilighed sender jeg Exemplarer af Digtene til Hr. Ditlevsen,²¹ og skal jeg da anmode ham om at sende Dem 2 Exemplarer af Samme.

Deres meget ærbødige

Chr. Grøndahl

(Brevene er transskriberet af cand.theol. Elisabeth Albinus Glenthøj.)

¹⁶ *Nordiske Smaadigte* udkom ultimo juli 1838.

¹⁷ Bertelsen har ikke kunnet identificeres, Hoskiær er muligvis identisk med varemægler Frederik Hoskiær, København.

¹⁸ C.I. Hambro & Søn var en stor københavnsk handels-, finansierings- og forsikringsvirksomhed.

¹⁹ *Nordiske Smaadigte* omfatter 14 læg a 24 sider samt et rettelsesblad; antallet 21 ark fremkommer ved at dividere bogens samlede sideantal, 336, med 16, som er det normale antal sider i et læg i oktavformat.

²⁰ (Lat.) octavo, dvs. i oktavformat.

²¹ Ditlevsen har ikke kunnet identificeres.